

HORVÁTH LAJOS

Alagi Bekény Benedek, Janus Pannonius verseinek kiadója

Werbőczy István királyi ítélmester 1514 elején Janus Pannonius tíz elégiáját Bécsbe küldte kinyomtatás céljából az ott tanuló Bekényi Benedekhez. Johannes Camers bécsi professzor gondozásában, Bekényi Benedek ajánló soraival és néhány latin nyelvű versével a mű hamarosan kijött a nyomdából.¹ A Werbőczyhez címzett ajánlás Janus Pannonius nagyságát méltatja és általa Magyarország dicsőségét hirdeti.²

Lexikonjainkban Bekényi Benedek néven találjuk azt a személyt, aki – mint bizonyítani fogjuk – a középkori Alag faluban földbirtokos volt, és neve az oklevelekben általában Alag-i Beken Benedek alakban fordul elő. A lexikonok szerint humanista költő és tudós, Werbőczy István familiárisa, pártfogoltja. Bécsből hazatérve 1517-től a királyi kiskancellária jegyzője, 1524-25-ben személynöki, 1525-26-ban nádori ítélmester. További sorsa a lexikonok szerint ismeretlen, úgy tudják, hogy 1544-ben már nem élt.³ Apja, Alagi Bekény Dénes a Heves megyei Mikófalván őshonos család tagja. Mykófalva-i Beken Dénes legmagasabb tisztsége a budafelhévízi prépostság udvarbírája volt. Írott forrásban legkorábban 1472-ben tűnik fel ezen a néven, majd 1486-tól a neve rendszeresen Alagi Dénes, Alagi Bekény Dénes, Alagi Literatus Dénes stb. Nevének változása összefügg azzal, hogy 1472-ben az Alagi családtól alagi és sikátori birtokrészeket vett zálogba, kölcsön fejében. Ezeket a birtokokat 1482-1483-ban végleg megszerezte, mert a zálogösszeget Alagi Miklós korábbi birtokos nem tudta visszafizetni. Mégis csak 1486-tól nevezi magát az udvarbíró Alagi Dénesnek, ekkoriban költözhetett Alagra, illetve építtetett házat magának Alagon. Tudunk róla, hogy emellett Budavárban is voltak házai. Alagi Dénes felesége, Kürti Miklós lánya, Katalin, 1482-1493 között szerepel az oklevelekben. 1511-ben már özvegy, Alagi Dénes tehát 1511 előtt halt meg.⁴ A házasságból két fiúgyermeket ismerünk: Alagi Benedeket és Alagi Virág Gáspárt. Kettőjük közül most csak Alagi Benedekkel foglalkozunk.

Alagi Benedek neve 1489-ben tűnik fel először oklevélben, néhaiként utoljára 1527-ben.⁵ A kor szokásai szerint kb. 10 évesnek kellett lennie annak, akit apja már jogi aktus kapcsán írott forrásba foglaltatott. Ennek megfelelően Alagi Bekény Benedek 1479 körül született. Így talán 47-48 évet élhetett.

Alagi Bekény Benedek az apjától örökölte alagi és más birtokait is. Az alagi birtok 1472-1482 között zálogos birtokként,

majd 1483-1511 között saját tulajdonként volt a Mikófalvai Bekény család kezén. Alagi Bekény Dénes halála után a két fiú, az idősebb Benedek és a fiatalabb Gáspár között oszlott meg. A megosztás nem volt megnyugtató, mert a testvérek ezután hosszasan pereskedtek. Végül 1524. április 22-én, az Üllön székelő Pest megye hatóságának négy szolgabírája előtt, a pert közös akarattal beszüntették. Ebből a periratból részletesebben megismerhetjük alagi birtokaikat. Benedek, alagi birtokának egy részét, a falu végénél, a kép (szobor?) mellett (penes effigiem in fine dicte possessionis) átengedte Gáspárnak.⁶ Gáspár, az egyezség szerint, Sinka Simon jobbagyot adta át a bátyjának. Alagi Bekény Benedek 1527 körül elhunyt, ezért ebben az évben, április 17-én, I. János király parancsot küldött a váci káptalanhoz a birtok újabb megosztására.⁷ Felmerül a kérdés, hogy Alagi Benedek nem a mohácsi csatában lelte a halálát 1526. augusztus 29-én Gáspár nevű öccsével együtt, mert ez az irat mindkettőjüket halottnak mondja. Ekkor Gáspár özvegyét és gyermekeit zálogjogon beiktatták a Benedek által örökbe hagyott alagi nemesi telekbe, ennek felső végében levő kőházba és a Mihályréte nevű kaszáló birtokába. A „nemesi telek” azt jelenti, hogy adómentes, a kőház pedig nemesi udvarház, amelyben addig Alagi Bekény Benedek családjával lakott. Hivatala valószínűleg Budán volt, ahonnan hétvégekre haza járhatott.

Leszögezzük, hogy dolgozatunk elsősorban helytörténeti jellegű és célzatú, ezért csak érintjük az irodalomtörténeti vonatkozásokat. Alagi Bekény Benedek működése ugyanis több tudományág körébe tartozik, ez lehet jogtörténet, igazgatástörténet, irodalomtörténet, humanista eszmétörténet, helytörténet. Alagi Benedek 1510 és 1514 között, Werbőczy István költségén, Bécsben és Itáliában tanult, ezért familiárisi hűséggel és odaadással tartozott urának és mentorának. Több vidékre, országra kiterjedő humanista kapcsolatrendszer épített ki már fiatal éveiben. Gondolkodása a humanista eszmeáramlatoknak volt kitéve. A Bécsben 1514-ben kiadott Janus Pannonius-kötet méltán beírta nevét az irodalomtörténetbe. A kötet elé írt ajánlásában nevét „Benedictus de Beken” alakban jegyezte le. Ezért van az, hogy az irodalomtörténet ezen a néven ismeri és Alagi nemesi előnévről mit sem tud. Így, egy késői említés kapcsán halálát 1544-re teszi, pedig 1527-ben már nem élt.⁸

Sikerült tehát azonosítanunk Bekényi Benedek – kb. 1479-1526 – humanista tudóst, költőt és jogászt Alagi Bekény Benedekkel, az országos személyiséget a helyi középnemessel, kisbirtokát az alagi birtoktestekkel. Felismerésnek és tudományos nyereségnek tartjuk, hogy a XV-XVI. századi jeles személyiség országos története és humanista írói pályájának bőséges irodalma mellé felsorakoztathattuk középnemesi családtörténetét, magánéletét is.

1 *Elegiarum aureum opusculum*. Bécs, 1514.

2 *Magyar humanisták levelei XV-XVI. század*. Bp., 1971. 31, 461-464, 529.

3 *Magyar irodalmi lexikon I.* Bp., 1963. 127.; *Magyar életrajzi lexikon I.* Bp., 1967. 161.; *Új magyar irodalmi lexikon I.* Bp., 1994. 174.

4 Bártfai Szabó László: *Pest megye történetének okleveles emlékei 1002-1599-ig*. Bp., 1938. 1009, 1096, 1104, 1120, 1135, 1171, 1178, 1181, 1269.

5 Bártfai: *i.m.* 1153, 1358, 1413, 1443, 1472, 1516.

6 Bártfai: *i.m.* 1443.; Szenci Molnár Albert szótára szerint (1604) az effigies, -ei ábrázatot, képet jelent. A szobor inkább statua, statumen, palus, ezért bizonytalanokunk a fordítással.

7 Bártfai *i.m.* 1472.

8 Bővebben Horváth János: *A magyar irodalmi műveltség megoszlása*. Bp., 1935. és Kardos Tibor: *A magyarországi humanizmus kora*. Bp., 1955.